

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΙΘ' (ΕΞΑΜΗΝΟ Α')

Ἀθήνα, 15 τοῦ Μάρτη 1922

ΑΡΙΘ. 757 (ΦΥΛ. 6)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ : Κ. Χαριτάκη. «Ἡ ἑκατονταετηρίς τῆς Ἑλλ. Ἐπαναστάσεως».
ΙΩΣΗΦ ΡΑΦΤΟΠΟΥΛΟΣ : Ἡ ὥραία ζωή.
ΙΣΙΔ. ΚΑΡΑΡΗ : Μιά μέρα στή στάνη.
ΙΠΠΟΛΥΤΟΣ : Ὁ Μπράντες.
Σ. ΚΑΡΑΙΣΚΑΚΗ : Βραδυή θλίψη.

Ο ΝΟΥΜΑΣ : Φαινόμενα καὶ ΠΡΑΓΜΑΤΑ.

Κ. ΚΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ : Ἀνέκδοτα γράμματα πρὸς τὸν Νείντριχ.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ : Νεοελληνική φιλολογία. — Ξένη φιλολογία. — Νέα βιβλία. — Περιοδικά. — Χωρὶς γραμματόσημο.

Γ. ΧΑΡΙΤΑΚΗ : «Ἡ ΕΚΑΝΤΟΤΑΕΤΗΡΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ»

Ἡ ἀστική τάξη ἐννοεῖ νὰ πανηγυρίσῃ τὴ νίκη τῆς. Ἡ συμπλήρωση μιᾶς ἑκατονταετίας ἀπὸ τὸ 1821 παρουσιάζεται σὰ μιὰ καλὴ εὐκαιρία ποὺ ἡ ἀστική μας τάξη ἐννοεῖ νὰ τήνε ξεμελαλλεψῇ γιὰ νὰ δείξῃ τί κέρδισε ὁ λαὸς σὲ ὕλική καὶ πνευματικὴ πρόοδο κάτω ἀπὸ τὸ καθεστῶς ποὺ συντρίβοντας τὴν τούρκικη κυριαρχία καὶ τὸ σύμμαχό τῆς ἑλληνικὸ κοτζαμπασισμὸ κατωρθώσε κείνη νὰ θεμελιώσῃ. Ἡ συμπλήρωση αὐτῆς τῆς ἑκατονταετίας, νομίζει ὁ κ. Χαρ. πὼς ἀποτελεῖ τὴν εὐκαιρία γιὰ μιαν παλλαϊκὴν ἀγαλλίασιν καὶ χαρὰν, γιὰ θαυμασμὸν τῆς ἐθνικῆς παλλιγενεσίας καὶ τέλος γιὰ μιαν ἀναμέτρῃσιν καὶ ἐπίδειξιν τῶν ἔκτοτε ἐπιτελεσθέντων εἰς τοὺς διαφόρους κλάδους τῆς ἐθνικῆς ζωῆς.

Χωρὶς νὰ θελήσῃ κανεὶς νὰ διαφωνήσῃ ριζικὰ μὲ τὸν κ. Χ. μπορεῖ ὡς τόσο νὰ ἔχῃ μερικὰ ἀφιβολίες ποὺ πηγάζουσι ἀπὸ αὐτὴ τὴ φύσιν τοῦ πανηγυρισμοῦ. Ὁ κ. Χ. ἐλπίζει μιὰ παλλαϊκὴν ἀγαλλίασιν καὶ χαρὰν. Ἐμεῖς ἀφιβάλλομε ἀν οἱ γιορτῆς ποὺ ἐτοιμάζονται, ὅσο καλὰ κι ἂ διοργανωθοῦν, εἶναι δυνατὸ νὰ προσλάβουσι χαρακτῆρα παλλαϊκῆς, ἀγαλλίασης καὶ χαρᾶς. Ὅσο κι ἂν εἶναι βέβαια σημαντικὸ τὸ γεγονός τῆς ἐθνικῆς λευτερίας, εἰς μὴ μπορεῖ ἕμως σήμερα νὰ ἐνθουσιάζῃ τὸ λαὸ καὶ νὰ τονε σπρώξῃ σὲ πανηγύρια. Ἐδῶ καὶ πέντε δέκα χρόνια ἴσως θὰ εἶταν δυνατὸ νὰ προκαλέσομε λαϊκὸ ἐνθουσιασμὸ καὶ συγκίνησιν γαργαλλίζοντας τὸ αἶσθημα τῆς ἐθνικῆς ἰδέας. Σήμερα ὁ λαὸς μένει ἀσυγκίνητος. Εἶτε γιὰ τὸ ὑποχρεώθηκε τὰ τελευταία χρόνια νὰ συνεισφέρῃ περισσότερα ἀπὸ ὅσα φυσιολογικὰ εἶταν ἐκείνη νὰ προσφέρῃ χωρὶς νὰ βλέπῃ καὶ ταντίστοιχα ὠφελήματα, εἶτε χάρις σὲ μιὰν ἐντατικὴν πολιτικοκοινωνικὴν σοσιαλιστικὴν προπαγάντα ποὺ ἀρχισε τώρα τελευταία νὰ κλώνεται καὶ νὰ κερδίζει

καθημερινὰ ἔδαφος μέσα στὶς λαϊκὰς μάζες, ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς ὁ λαὸς ἔρχισε νὰ καταλαβαίνει πὼς ἡ ἐθνικὴ λευτεριά εἶναι γιὰ αὐτὸν οὐσιαστικὰ μιὰ ἄλλη μορφή ἐκμετάλλεψης οἰκονομικῆς καὶ πνευματικῆς ποὺ σὲ βάθος τὸν ἀφήνει ἀσυγκίνητο. Πῶς ἔχετε τὴν ἀξίωσιν νὰ χορέψῃ καὶ νὰ τραγουδήσῃ ὁ λαὸς τὴ στιγμὴ ποὺ βλέπει πὼς τὸν ἕνα ζυγὸ τονε διαδέχτηκε ὁ ἄλλος καὶ πὼς ἡ ἴδια οκλαβιά ἐξακολουθεῖ νὰ τοῦ πιέζει τὸ στήθος; Γι' αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ ἐλπίζομε παλλαϊκὴν χαρὰν καὶ ἐνθουσιασμὸν. Οἱ γιορτῆς θὰ εἶναι γιορτῆς τῆς μεγαλοαστικῆς τάξης μὲ ἀσυνείδητη συμμετοχὴ καὶ τῆς μικροαστικῆς, ποὺ ὁ λαὸς θὰ μείνῃ ἀποτραδηγμένος καὶ ξένος ἢ τὸ πολλὸν ἕνας σὰν ἀπλὸς θεατῆς ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὸ σπῆτι τοῦ νὰ παρακολουθήσῃ μιὰ γιορτῆ ἢ μιὰ διαδήλωση. Ἐπειτα ἔρχεται τὸ ζήτημα. Ὅ,τι δημιουργήθηκε σὲ διάστημα τῆς ἑκατονταετίας, εἶναι ἀληθινὰ ἀξιο γιὰ θαυμασμὸν καὶ γιὰ περηφάνην ἀναμέτρῃσιν κ' ἐπίδειξιν ὅπως φαντάζεται ὁ κ. Χαριτάκης; Ἐγὼ δὲ θέλω νὰ ρηθῶ τὴν πρόδο. Μιὰ πρόδο σημαντικὴ σημειώνεται βέβαια σὲ ὅλους τοὺς κλάδους τῆς ὕλικῆς καὶ πνευματικῆς ζωῆς μὰ ἂν αὐτὴ ἡ πρόδο εἶναι τόσο σημαντικὴ ὥστε νὰ μᾶς δίνῃ τὸ δικαίωμα νὰ περηφανευόμαστε, ἀφιβάλλω πολλί. Ἄς ἰσχυρίζονται μερικοὶ πὼς δὲν καταφέραμε τίποτα. Ἡ πρόδο εἶναι ἀναμφισβήτητη. Ἀλλὰ βέβαια δὲν εἶναι καὶ γιὰ θαυμασμὸν καὶ γιὰ περηφάνην ἀναμέτρῃσιν. Πολλὸν περισσότερα μπορούσαμε νὰ ἔχομε δημιουργήσει. Ἐχωριστὰ βρισκω πολλὸν θλιβερό πὼς ἡ ἑκατονταετία μᾶς βρῖσκει καὶ πάλι δίχως γλώσσα. Πῶς νὰ περηφανευτοῦμε τὴ στιγμὴ ποὺ δὲν καταφέραμε ἀκόμα νὰ δημιουργήσομε γλώσσα καὶ τὴ στιγμὴ ποὺ ἡ προσπάθεια γιὰ μιὰ γλωσσικὴ ἀπολύτρωσιν συναντᾷ καὶ σήμερα τὴν ἴ-

δια λυσσασμένη αντίσταση; Βέβαια είναι στο ένεργητικό της εκατονταετίας πώς μέσα σ' αυτή ύψώθηκε ή σημαία της γλωσσικής επανάστασης που έδωσε άφορμή σε μιá γενναία φιλολογική άνθηση. Μά ε'υτό δέν είναι άρκετό. 'Η εκατονταετία δέ μπόρεσε νά νικήση τόν έαυτό της και βούλωσε επίμονα τ' αὐτιά της στη βροντερή φωνή της επιστήμης, της λογικής, της ιστορίας. 'Ακόμα και τó σφέρο της στάθηκε άνίκανη νά τó καταλάβη. Κ' έτσι έξεν από μιá νόθα πονηρή άπόπειρα που πρέπει νά θεωρηθῆ εδύχημα πώς δέν απέθηκε λεύτερη νά ξετυλιχθῆ όλοκληρωτικά, ή εκατονταετία μās παραδίνει άλυτο τó μεγάλο ζήτημα, ζήτημα όχι άπλώς γλώσσας παρά ζήτημα πολιτισμοῦ. Και μού φαίνεται πώς πρι νά λύσουμε τó θεμελιώδες αὐτό ζήτημα της ζωής μας, κάθε σκέψη για πανηγυρισμούς πέφτει σά λιγάκι μπόσικη και κάπως πρόωρη. "Όλα αὐτά που σχεδιάζει και φαντάζεται ó ακάματος και μεθοδικώτατος κ. Χαριτάκης προποθέτουμε γλώσσα. Τά άναμνηστικά μνημεία θέλουμε και μιάν επιγραφή. Θά τηνε γράψουμε στην καθαρεύουσα ή στην αρχαία που θά εΐτανε σά μιá βεβήλωση; "Επειτα θά απαγγείλουμε πανηγυρικούς, θά γράψουμε βιβλία. Μά δέν τó χωρεί ó νοός μου, πώς μπορούμε νά έγκωμιάζουμε τó έργο ενός Κολοκοτρώνη ή ενός Καραϊσκάλη προσφωνώντας τονε στην καθαρεύουσα ή έστω και στη μιχτή. Αὐτό θά ίσοδυναμοῦσε με μιάν οδισιαστική άρνηση του έργου του. «'Α μάς αγαπάτε και μās θαμάζετε άληθινά, μιλήστε τῆ γλώσσα μας» μπορούσε νά μās εΐπῆ τó μάρμαρο του μνημείου κ' έτσι νά μās άποσβολώση. Αὐτή ή στοιχειώδης έλλειψη, δέ βλέπω πώς μπορεί νά θεραπευθῆ. Γιортές με την καθαρεύουσα, μού παρέχουμε την έντύπωση του ψεύτικου και του συνθηματικού. Ούτε μπορεί νά συδιδασθῆ αὐτό με τόν παλαιόκ χαρακτήρα που θέλουμε νά προσδώσουμε στον πανηγυρισμό. Για νά ένθουσιαστῆ ó λαός, πρέπει νά μās νιώση. "Ότι διαβάσει κείνες τις ήμέρες, κι δ,τι ακούσει, νά μηθ βαθιά στην ψυχή του, νά του γεννήση κατάνυξη και άνατριχίλα. Μά πώς;

'Ο κ. Χ. σχεδιάζει κι άναμνηστικά μνημεία. 'Αξιέπαινη ή σκέψη. Μά έπως κι ó ίδιος φοβάται έτσι φοδοῦμαι κ' έγώ μήπως ή τέχνη μας δέν είναι ακόμα σε θέση νά μās δώση μνημειώδεια έργα μέσα μάλιστα σ' ένα χρονικό διάστημα σχετικά περιωρισμένο αν ύπολογίσουμε πόσος χρόνος θά παιτηθῆ για νά ξευρεθῆ ή καταλληλότερη ιδέα του έργου και νά έχτελεσθῆ με την άνάλογη εδουνηδισία. Τά μνημεία προποθέτουμε μιάν άκμή της τέχνης α' δέν πρόκειται έννοείται νά χρησιμεψουν γι άπλά στολίδια μιás πλατείας ή νάντικατασταθούνε ύστερις από κάμποσα χρόνια. Είναι σε θέση ή τέχνη μας νά μās δώση έργα μεγαλοφάνταστα και μεγαλόπνοα με καθαρό έλληνικό χαρακτήρα; "Η θά υποχρεωθούμε

άραγε νάντιμετωπίσουμε βάνουσους μαρμάρινους όγκους που μέλλουμε νάποτελέσουνε βρισιά έναντίον της μνήμης των ήρώων και πρόκληση έναντίον της καλλιστησίας μας;

'Αξιόλογη ή άπόφαση για τῆ συγγραφή ιστορικών έργων. Οδισιαστικά βέβαια ή σύγχρονη ιστορία μās είναι σχεδόν άγνωστη. Μπορούμε νά εΐπούμε πώς κατέχουμε όχι την ιστορία παρά τῆ μυθιστορία της επανάστασης. 'Αλλά είναι εύκολο και δυνατό νά συντελεσθῆ τó έργο αὐτό μέσα στο μικρό διάστημα που μās χωρίζει ως τó 1930; Τó τεράστιο ύλικό που υπάρχει ή θά υπάρξει, είναι δυνατό νά μελετηθῆ και νά μās δώση τó φός που μās χρειάζεται μέσα σε λίγα χρόνια; Και που βλέπει ó κ. Χαρ. τούς άνθρώπους που χρειάζονται σε ποσό και σε ποιό για νά πραγματοποιήσουνε τέτοιο σπουδαίο έργο; 'Αλλά τó σπουδαιότερο είναι κάτι άλλο. Ποιά θά είναι ή βάση, ή κεντρική άρχή για τῆ μελέτη της σύγχρονης ιστορίας; 'Ο κ. Χαρ. με επίγνωση που άληθινά τιμά τῆ φιλοπονία του και τῆ μάθηση του, μās άπαριθμεί τις ιστορικές μέθοδες που χρησιμεποῦνται στην μελέτη της ιστορίας. Στην ανάπτυξη της εξελεγκτικής μεθόδου θά θέλαμε νά είναι λιγάκι σαφέστερος και αναλυτικώτερος. Περιλαμβάνει στην μέθοδο αὐτή και τῆ μέθοδο του ιστορικού όλισμοῦ; Θά χρησιμεποιηθῆ ή μέθοδο αὐτή, ή μόνη, κατά την ιδέα μας, άξια για νά μās δώση σίγουρα συμπεράσματα; Γιατί δέν άρκει βέβαια ή συγκριτική μελέτη μιás περιόδου της ιστορίας. Χρειάζεται και μιá κεντρική βασική άντίληψη, όπου νά στηρίξει κανεις τις μελέτες του. Ποιά σημασία άποδίδει ó κ. Χαρ. στην μέθοδο αὐτή; Κι α' θεωρη άπαραίτητη τῆ χρησιμοποίηση της, έχει στο νούτου επιστήμονες ιστορικούς που θά μπορούσε νά τούς αναθέσει μιá τέτοια έρευνα; 'Εγώ δέν τούς βλέπω. Διακρίνω μιάν άγρονη, στείρα, 'Ακαδημαϊκή πολυμάθεια, κι αὐτή ακόμα, πολύ άφιβολη, μά δέ βλέπω τόν κριτικό νοῦ που θά στηριχθῆ στην μέθοδο αὐτή για νά μās εξηγήση τó χαρακτήρα και την άληθινή σημασία της έλληνικής επανάστασης έπως δοκίμασε τουλάχιστο νά κάνῆ ó μακαρίτης Σκληρός. Κι έμως μόνο με τῆ μέθοδο αὐτή υπάρχει έλπίδα νά ξεγηθῆ ή τελευταία αὐτή περίοδο της ένδικης μας ιστορίας παίρνοντας στην σειρά της παγκόσμιας ιστορίας τῆ θέση που της άξίζει. Μά δέν είναι μόνο ή έλλειψη του άρμεδίου προσωπικού που με φοβίζει. 'Ο ίδιος ó κ. Χαρ. σημειώνει και μιάν άλλη σπουδαιότατη δυσκολία που τῆνε σκαβαντσάρι ως τόσο με περιεργό τρόπο. 'Η κριτική ιστορία δέν έχει ακόμα την λευτεριά που της χρειάζεται για νά μιλήση σωστά και δίκαια. Ζοῦνε ακόμα οι άμεσοι άπόγονοι προσώπων που διαδραματίσανε κυριώτατο ρόλο κι αὐτό άποτελει ένα άνυπέρολο έμπόδιο στην άνετηρήαστη έρευ.

να. 'Ο κ. Χ. σημειώνει «θ' ήτο σκόπιμον νά αποφευχθῆ ἡ ἐκθεσις γεγονότων ἐφόσον εὐρίσκονται ἀκόμη ἐν τῇ ζωῇ οἱ ἀμέσως πρὸς αὐτά, καὶ δὴ ἐν πρωτευούσῃ θέσει συμμετασχόντες». Μὰ πῶς θὰ μπορέσῃ νά προχωρήσῃ ἡ κριτικὴ ἔρευνα σὰ θὰ εἶναι ὑποχρεωμένη σὲ κάθε της βῆμα νά σταματᾷ γιὰ νά κοιτάξῃ γύρω της τρομαγμένη μήπως ἄγγιξε μὲ δάχτυλα βέβηλα κανένα ἀπὸ τὰ εἶδωλα τοῦ συμβατικοῦ λαϊκοῦ θαυμασμοῦ ;

'Εκεῖνο πού θὰ ἤθελα ξεχωριστὰ νά τονίσω εἶναι κάτι πού ξέφυγε τὴν προσοχὴ τοῦ κ. Χαρ. καὶ ἔλων ἐκείνων πού πήρανε τὴν ἀπόφαση νά γιορτάσουνε τὴν ἑκατονταετηρίδα τῆς ἐπανάστασης. Θὰ τὸ πῶ μὲ δυὸ λόγια καὶ μὲ κίντυνο νά κάνω πολλοὺς νά παραξενευτοῦνε. 'Η ἐποχὴ μας εἶναι ἀσυδίδαση πρὸς τὸ βαθύτερο πνεῦμα μιᾶς τέτοιας γιορτῆς. Γιατί ἐκεῖνο πού προπάντων ἔχουμε ὑποχρέωση νά γιορτάσουμε εἶναι τὸ πνεῦμα τῆς ἐπανάστασης, ὁ ἔρωτας τῆς λευτεριάς πού φύσηξε στὰ 21 πάνω ἀπὸ τὴ σκλάβια γίς. Κ' αὐτὸς ὁ ἄνεμος εἶναι πολὺς καιρὸς πού ἔπαψε πιά νά φυσᾷ. Ζοῦμε, ὄχι μόνο ἐμεῖς, μὰ καὶ ἔλοι οἱ λαοί, σὲ ἐποχὴ οὐσιαστικῆς ἀπολυταρχίας πού φροντίζει μόνο τὰ συνταγματικὰ προσήματα νά διατηρῆ. 'Η ἀστικὴ τάξη ἐννοεῖ σήμερα παντοῦ νά κυβερνήσῃ δικτατορικᾶ. 'Η κήρυξη τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου ἔδωκε τὸ σύνθημα. 'Ἡρθε ὕστερα ὁ κίντυνος τῆς κοινωνικῆς ἀνατροπῆς νά ἐπιδεινώσῃ τὸ κακὸ καὶ νά δικαιολογήσῃ μιᾶ σειρὰ ἀπὸ ἀνελεύτερα μέτρα τέλεια ἀσυδίδαση πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς γιορτῆς. Πῶς νά νιώσουμε καὶ πῶς νά πανηγυρίσουμε τὸ πνεῦμα τῆς λευτεριάς τῆ στιγμῆ πού εἴμαστε ἔτοιμοι νά πνίξουμε μέσα στὸ αἷμα κάθε κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ ἐκδήλωση πού θάδγαῖνε ὄχι ἀπὸ τὰ ὄρια μιᾶς στενῆς καὶ τυπικῆς διαμαρτυρίας. 'Ας ποῦμε πῶς αὐτὲς οἱ γιορτὲς συμπέσανε σὲ μιὰ πολλὴ ἄσκημη ἐποχῆ. Καὶ ρωτᾷ τὸν κ. Χ. τί θὰ κάνῃ τὸ κράτος ἂν τύχῃ ἐνὸ θὰ γιορτάζουμε νά ἐκραγῆ μιὰ ἐπίμονη ἀπεργία πού νά βάλῃ σὲ ἀνυσυχία τίς ἀρχές ; Θὰ βάλουμε τὸ στρατὸ νά αἱματοκυλίσῃ τοὺς ἐργάτες ἢ ὄχι ; 'Οξω ἡ πόλη σηματοστόλιστη καὶ ἠλεχτροφώτιστη θὰ γιορτάζῃ, ἐνὸ τὴν ἴδια στιγμῆ τὸ Στρατοδικεῖο τῆς σκοπιμότητος θὰ καταδικάζῃ ἐργάτες ἀθώους καὶ θὰ τοὺς στέλνῃ στὸ Παλαμήδι; Μὰ δταν ἀρνιόμαστε στὴν πολυαριθμότερη τάξη τῶν πολιτῶν τὸ δικαίωμα νά υπερασπίσῃ τὰ συμφέροντά της καὶ ζητοῦμε νά τὴν ἐξαναγκάσουμε μὲ βίαια μέσα νά ὑποκύψῃ στὴ θέλησή μας, τότε ἀ; μὴ λέμε πῶς ἔχουμε μέσα μας τὸ πνεῦμα τῆς ἐλευτεριάς ἔξῃ ἀν τὴ λευτεριά τὴν ἐννοοῦμε μόνο γιὰ τὸν ἑαυτὸ μας. Προστέσσετε τώρα καὶ τὸ ἔσωτερικὸ ζήτημα πού κρατεῖ διχασμένους τοὺς ἀνθρώπους καὶ πού ἀφιβάλλω ἂ θὰ εἶναι ὀριστικὰ λυμένο κατὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο ὡς τὸ 1930

πού θὰ γίνουμε οἱ γιορτῆς. Γιατί νά τὸ κρύβουμε ; 'Η περίοδο αὐτὴ εἶναι μιὰ περίοδο ἐπαναστατικῆ. Πάνω καὶ ὄξω ἀπὸ τὰ πρόσωπα, ὑποπεύω πῶς οὐσιαστικὰ πρόκειται γιὰ τὴν τελευταία ἴσως φάση τῆς ἀστικῆς ἐπανάστασης πού ἀρχισε ἀπὸ τὰ 1909 ἐναντίο στὰ λείψανα τοῦ φεουδαλισμοῦ καὶ πού ξετυλίγεται ἀργὰ μὲ δλότεια ἰδιόρρυθμο τρόπο. Μέσα σὲ μιὰ οὐσιαστικῆ ἐπαναστατικῆ ἀτμοσφαῖρα ἔσο κι ἂν εἶναι γιὰ τοὺς πολλοὺς ἀσυνείδητη, πέφτει σὰ δύσκολη ἢ συμμετοχὴ ἔλου τοῦ λαοῦ, στοιχεῖο ἀπαραίτητο γιὰ νά δημιουργηθῆ ἡ χαρὰ κι ὁ ἐνθουσιασμός ἐκεῖνος πού θὰ εἶναι τὸ κυριώτερο στολίδι τῆς γιορτῆς.

'Ὅπως κι ἂν εἶναι οἱ γιορτῆς θὰ γίνουμε καὶ αὐτε εἶναι δυνατό οἱ παρατήρησές μου νά ἔχουνε ἄλλη παρὰ μιὰν 'Ακαδημαϊκὴ θεωρητικὴ σημασία. Θὰ μὲ ποῦνε πάλι ἀπόλυτο ἀδιέρθωτο ἰδεολόγο καὶ ἀρηγή. 'Αδιάφορο. 'Ἐγὼ ἔτσι τὰ βλέπω ἀπὸ τὴ δικὴ μου ἀποψη τὰ πράματα. 'Ὡς τοσο ἔχω κ' ἐγὼ νά προτείνω κάτι. Κάτι πού ἔχει σχέση μὲ τὸ βαθύτερο πνεῦμα τῆς γιορτῆς καὶ πού θὰ δείξῃ ἂν ἀληθινὰ οἱ γιορτῆς αὐτὲς προορίζονται γιὰ μιὰν ἀπλή διασκέδαση κ' ἐπίδειξη ἢ θὰ ἔχουνε τὸ χαρακτήρα μιᾶς ψυχικῆς συντριβῆς πού θὰ ὑψώσῃ τὸ πνεῦμα μας στὸ ἀληθινὸ νόημα τῆς ἰδέας τῆς λευτεριάς. Πάνω ἀπὸ κάθε μνημεῖο κι ἀπὸ κάθε ἔκδοση κείνο πού μᾶς ἐπιβάλλεται εἶναι νά καθαρίσουμε τὴ νομοθεσία μας ἀπὸ κάθε ἀνελεύτερη καὶ πσιωδρομικὴ ἰδέα. Λοιπὸν προτείνω νά καταργηθῆ τὸ ἄρθρο πού εἶναι σὺδ Σύνταγμα γιὰ τὴ γλώσσα. Νά ἀναγνωρισθῆ καὶ νά ἐπιδιωχθῆ μὲ ἔλα τὰ δυνατὰ μέσα ἡ ἀναγνώριση τῆς ἀγγῆς, τῆς ἀληθινῆς Δημοτικῆς γλώσσας γιὰ νά μπορέσουμε σιγὰ σιγὰ κι ἅμα ὠρμάσῃ τελειωτικὰ ἡ κοινὴ γνώμη νά τὴν ἐχρησιμοποιήσουμε σὲ ἔλη τὴν πολιτικὴ καὶ πνευματικὴ μας ζωὴ ἀφοῦ ἡ διατήρηση τῆς καθαρῆς σημαίνει διατήρηση τῆς πνευματικῆς σκλαβιάς. Νά καταργηθῆ ὁ Στρατιωτικὸς νόμος καὶ ἡ λογοκρισία. Νά προστατευθῆ ἡ ἀπόλυτη λευτεριά τῆς σκέψης. Νά μπορούμε ἀφοδα νά δημοσιεύουμε τὰ ἔργα μας καὶ νά μὴν κιντυνεύουμε νά πάθουμε ὅ,τι πάθανε πέρσι κείνοι πού τολμήσανε νά δημοσιεύουνε μερικὰ πολεμικὰ δηγήματα τοῦ Φράνκ. Νά προστατευθῆ ὁ ἐργάτης τῆ στιγμῆ πού θὰ θέλῃ νά υπερασπίσῃ τὰ οικονομικά του συμφέροντα μὲ τέτοιες διάταξεις πού νά εἶναι ἀδύνατο σὲ κάθε καραβανὰ καὶ σὲ κάθε ὑπουργὸ νά στραπατσάρῃ καὶ νά τσαλαπατῆ τὴν ἰδέα τῆς λευτεριάς μὲ τὴν πρόφαση πῶς υπερασπίζεται τάχα τὸ καθεστώς. Μὲ μιὰ λέξη οἱ λεγόμενες συνταγματικὲς ἐλευθερίες κού εἶναι σήμερα χαρτὶ ἄγραφο νάποχτήσουνε οὐσιαστικὴ σημασία. Εἶναι ἱκανὴ ἡ ἀστικὴ τάξη νά πραγματοποιήσῃ αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὴ λευτεριά ; 'Η θὰ θελήσῃ μόνο νά ἐπωφεληθῆ τὴ σύμ-

πτωση της εκατοντατηριδας για να εξάρη το έργο της δοκιμάζοντας να πείση το λαό πως κάτω από το καθεστώς της απόλαψης όλα τα αγαθά που του υποσχέθηκε τότε για να τού υποκλέψη τη συντροφιά του έναντι των Τούρκων ; Έδώ είναι το ζήτημα.

Ανεξάρτητα τώρα από κάθε επιφύλαξη μας θα είμαστε πολύ άδικοι α θέλαμε να αρνηθούμε πως δ κ. Χαρ. έχει αφιερωθή με όλη του τη δύναμη στη δουλιά που του αναθέσανε. Η έκθεση που έχουμε μπροστά μας είναι μια απόδειξη πως ο άνθρωπος μελέτησε, σκέφτηκε, κατέδωσε την ιδέα της εκατοντατηριδας από τα σύννεφα στην πραγματικότητα.

Μια δουλιά που χρειαζότανε μέθοδος, μελέτη και μάθηση. Το μόνο που θα είχε κανείς γενικά να παρατηρήσει είναι, κατά τη γνώμη μας, πως το πρόγραμμα του έρτασμού, όπως το φαντάστηκε ο κ. Χαρ. σά να είναι ανώτερο από την ύλική και πνευματική δύναμη που διαθέτει σήμερα το έθνος μας. Ένα έργο και από ύλική και από ψυχική άποψη ανώτερο από την εποχή του, μα που γι αυτό δε φταίει βέβαια ο κ. Χαριτάκης. Αν τα γεγονότα θα δικαιολογήσουνε τις αισιόδοξες πρόβλεψες του, αυτό θα μάς το δείξη ο χρόνος.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ

“Η ΩΡΑΙΑ ΖΩΗ,”

ΜΗΛΙΤΣΑ.

Ίτσα μου άχ Ίτσα, αγάπη μου, μηλίτσα στολισμένη
Με κόκκινα όλοεύωδα μήλα, τα μάγουλά σου
Στα ώραια τα μήλα ανάμεσα λαλεί και ξετρελαίνει
Έν' αηδονάκι, η τρυφερή κι' ολόγλυκεια λαλιά σου.

Κι' ο Ίσκιος—η ποδίτσα σου είν' ο Ίσκιος—όπου μόνο
Γερνώντας ηύρα μια ζωή τρελή κ' ευτυχισμένη
Καθώς με τα χεράκια μου τα μήλα καμαρώνω
Κι ακούω τ' αηδόνη που λαλεί, λαλεί και ξετρελαίνει.

ΕΝ ΑΝΘΟΣ ΚΟΒΩ . . .

Έν' άνθος κόβω κάθε αύγή, έν' άνθος κάθε αύγούλα
Μα να το δώσω πουθενά δεν έχω, ώϊμένα, ώϊμένα...
Δέν τήνε βρισκω τη χρυσή που άναζητώ ψυχούλα,
Κι όλοι μου οί κόποι, άχ όλοι μου, παγαίνουν στα χαμένα

Μα πάντα έλπίζω τη χρυσή π' άναζητώ ψυχούλα
Να τήνε βρω και άνθη μου τάχω όλα φυλαγμένα,
Να τής τα δείξω να τής πώ για δες την κάθε αύγούλα
Πριν σε γνωρίσω αγάπη μου τάκοφτα αυτά για σένα.

ΕΤΣΙ ΜΕ ΤΗΝ ΑΓΑΠΗ ΜΟΥ

Έτσι με την αγάπη μου, το δρόμο-δρόμο ως πάω,
Την υπερκαλωσύνη μου ροδόφυλλα σκορπάω,
“Αχ! και καθώς χαμογελά θωρώνοντας με η γλυκειά
[μου,
Σ' ευγνωμοσύνης δάκρυα πάει ν' αναλυθεί η καρδιά
[μου.

Κι όλο μιλάμε ολόχαρα και γίνονται λουλούδια
Τα λόγια μας, και γίνονται των αηδονιών τραγούδια,
Των αηδονιών, που γύρω μας πετώντας κελαηδούνε :
Γλυκός όπουναι ο έρωτας, γλυκειά η αγάπη πουναι!

ΙΤΣΑ Η ΨΥΧΗ ΜΟΥ.

Ίτσα η ψυχή μου έν' ατολμον αηδόνη ολόγυρά σου

Δειλά πετάει, άχ! άφησε στην καλοχτενισμένη
Σου κόμη νάρθει να σταθεί τους ώμους την ποδιά σου
Στα ώραια σου χέρια που είναι δύο κρίνοι λευκοί αν-
[θισμένοι.

Κ' έτσι, με την αγάπη του που ιόχει ξετρελαίνει,
Ν' αρχίση το χρυσόφτερο να κελαηδή τ' αηδόνη,
Τ' αηδόνη που το κάλλος σου τραγούδι του έχει κάνει,
Και το κελάηδημα ποτέ ποτέ, να μην τελειώνει.

ΤΟ ΦΕΓΓΑΡΑΚΙ ΠΛΕΕΙ ΚΑΙ ΠΑΕΙ.

Το φεγγαράκι πλέει και πάει, κ' η νύχτα έτσι γλυκειά
[ναί!
Τη μικρή βάρκα στο γιαλό τα δυο κουπιά της πάνε..
Πετιέται ο νέος, στην όμορφη να βγή το χέρι άπλώνει
Οι έρωταμένοι κίθουνται στο περιγιάλι μόνοι.

—Γλυκειά μου αγάπη, λείπει ο νέος, η τόση καλωσύνη
Πόθ' έρχεται . . . Κ' ένα φιλι καθώς του δίνει έκείνη,
Κ' ένώ γλυκά κοιτάζονται κι' είν' έτσι ξεχασμένοι
Την ώρα δεν ακούνε, που μεσύνιχτα σημαίνει

ΤΟΥ ΕΡΩΤΑ Ο ΒΩΜΟΣ . . .

(Στη μικρή μου φίλη Φροσούλα Δρόσου)

Του έρωτα ο βωμός, ώ να, κ' η φλόγα του ως τ'
[αστέρια
Έλάτε, ώ αδερφοδρες μου, ψυχούλες, όντα αϊθέρια!
“Ω κι' από Νότο και βωριά άπ' Ανατολή και Δύση
Έλάτε, ο θεός ο ίερός χώρος να πλημμυρίσει.

Ήρθατε, καλώς ήρθατε, χαρά μου ! μη δειλιάτε !
Τις τρυφερές καρδούλες σας στη φλόγα έμπρός; πετάτε
Στη φλόγα, που με την καρδιά μου ύψώθηκε ως τ'
[αστέρια

Έμπρός ηρωϊκές ψυχές, αηδόνη, περιστερία.

ΙΩΣΗΦ ΡΑΦΤΟΠΟΥΛΟΣ